

ARGUS: GYŐZELMI CSARNOK ÉS DIVATSNOBIZMUS (BÉCSI REFLEXIÓK)

Leopoldsberg egyik kiugró csúcsán, egészen közel Bécs városához kopár hegyorom néz le a Duna völgyébe. Tiszta időben messze behajol a hegy árnyéka a Marchmezőkbe, sóhajtást, üzeneteket küldve a vidám császárvárosnak. Évezredek, talán évmilliók óta áll itt őrf e hegy s még emlékszik a római időkre, látta a Nibelungok karavánjait lábainál elvonulni, véres csatákról álmodik, melyekben a keleti hordák ereje megtört a Nyugat nagy kultúrerősségén. A történet levegője ma ihletőbb mint valaha: erre a hegyre tervezi a bécsi községtanács Ausztria népeinek győzelmi csarnokát. Egy nagy diadalmas emléket szántak ide, hogy a hegyoromról minden idők rendületlen bizalmát hirdesse. Pantheont a történelem elmúlt isteneinek, Walhallát a névtelen hőstetteknek. Pályázatra szólítanak fel minden bécsi építő-, szobrász- és festőművészt, aki elég erőt érez magában a történelem géniuszának egyetlen emlékműben való kifejezésére. Amilyen nagyarányú, vonzó és időszerű a feladat, éppen annyira veszedelmes is, a lipcsei Völkerschlachtdenkmal rémes arányai fenyegetik a merész gondolatot. Hiába figyelmeztet a pályázati felhívás, hogy az életnagyságú emléksobrok kerülendőek s történeti jelenetek lefestésére semmi szükség, hogy ehelyett szívesebben látjuk a hazai történetből a mondába átszarmaztatott jelenetek alakjait egy-egy plasztikus mozzanatban, vagy egy összefüggő frizben a csarnok falán húzódva. A monumentalitás legnagyobb ellensége a monstruoizitás. Az építészet térfensége könnyen a tömeghatásba fül s mennyi geniális egyszerűséget, amellelt mennyi tudást, munkát, tervelést kíván a pályázat (melynek öt, egyenként ezeröt száz koronás díját minálunk megmosolyognák a „szakkörök“). Hallgassák csak, mit mond a felhívás! „Az egész építészeti kiképzés egyesítsen magában nagyvonalúságot, egyszerűséget és egységet. Az épület tömege már önmagában úgy hasson, mint emlékmű. Be kell mutatni skiccekben az egész elhelyezést, az esetleges melléképületekkel, a környezettel, az odavezető utakkal, lépcsőkkel, kertészeti tájképpel. Gondolni kell arra, hogy az elhelyezendő emléktáblák az eljövendő történeti események feljegyzésére is alkalmasak legyenek.“ Egy szóval az építésznek

olyan feladat kínálkozik itt, melyhez csak az emlékszerű építészet legheroikusabb ideiből meríthet ihletet s mégsem szabad ezekre gondolnia, csak mindig magára, korára, az ember eltörpülő arányaira az égbenyúló formák dinamikájával szemben, az idők choráljára, mely köveken kíván belezengeni az évezredekbe. Bécs átéli azt a hatalmas epopeiát, melynek tanui vagyunk s méltó formában akarja letenni emlékjelét. A hadak ura vajjon milyen gondolatokat fog küldeni a tér és a formák művészeinek...?

2. Egyelőre Bécs még csak a nagy szárny-csapásoknál tart. Komponál, tervel, pályázatokat ír ki, álmodik. Mintha a háborús év szokatlanul sürgetőn vetné fel az impulzusokat az eljövendő megújulásra. Egyik pályázat a másikat követi nyomon. Csak nemrég járt le a községtanács síremlék-, sírkő-, sírkereszt- és kriptapályázata, mellyel a bécsi temetők művészeti egységesítésének terveit akarják előkészíteni. Városrendezési terv is legyen: a Dunapart kiképzésének művészi megoldása ott, ahol a Schottenring beletorkollik. S akinek ez nem felel meg: ott van a Stadtpark csarnokának újjáépítésére hirdetett pályázat. Csak meglepetések nem jönnek, új nevek nem tűnnek fel sehol, grandiózus gondolatoknak vagyunk híjával. Pedig most szabad az út az érvényesítésre, nem lehet mellőzésről, bürokratikus coppról beszélni, amikéért oly jogosan mellőzöftnek érezhette magát sokáig Wagner Ottó. A nyugalom és petyhüdt várakozás évei után mintha a vágyakozás ideje következett volna el, mintha csak érezné Bécs, hogy a birodalmi német városok frissesége mögött, ízlése mögött, tudatos művészetenergiája mögött a phäakok vidám földje marad és valcerezve hervad el hajdani fiatal-sága. Csupa terv és előkészület itt minden. Kezdve az iparművészeti iskolától, melynek tökéletes újjászervezését, műhelyekkel való kibővítését tervezi a nagynevű Roller Alfréd, az iskola igazgatója, egészen az osztrák Werkbundig, melynek ereje a háborúban nem-hogy megcsappant volna, hanem izmosabb mint azelőtt. A tavaly nyáron Kölnben rendezett kiállítás sikere tovább kíséri őket a háborús télen Bécsben is, jóformán mindent eladnak otthon, ami az idő előtt bezárult csarnokukból megmaradt. És most elárúsítóhelyiséget keresnek a belvárosban, helyesebben egy mecénást, aki ilyent ingyen bocsátana rendelkezésükre palotájában, bárha a Wiener Werkstätte a drága boltbér mellett is meg-

találja a számításait. Az iparművészek nem éheznek és a segélyezési akció egészen másirányú mint nálunk: a kormány a hadihitelpénztárból kölcsönt nyújt nekik, hogy az üzemet fenntarthatassák. Már most arról tanácskoznak, mint lehet ezt az állapotot a háború után állandósítani valamely termelészövetkezet formájában, amelynek az állam olcsókamatú kölcsönt nyújtana. És az osztrák iparművészeti piacnak külföldi portékáktól való megtisztítása a beszéd tárgya az alsó-ausztriai ipartestületben, a Németországgal kötendő vámegyezmény egyes tételeit vitatják s erélyes hangok fordulnak a publikum felé: ki a külföldi szeméttel lakásokatokból! Úgy tűnik fel, mintha a nagy háború nemcsak a politikai erő tudatát acélozta volna meg a bécsiek lelkében, hanem a teremtő-erőket is...

3. A bécsi lélek igazi arculatja azonban ezúttal sem tagadja meg magát: legnagyobb sikere a háború évében is a bécsi divatművészetnek van. A szentív, kissé nőiessé vált psziche talán sohasem dúskált annyi színben, szövetben, hímzésben, mint a nagy háború e tragikus idején, mikor újra divatba jönnek az úgynevezett „alt-wien“ taffotaruhák,

szűk, csipkésvégű ujjakkal, színes virághímzésekkel, rövid harangszabású szoknyákkal, melyek hol redőkbe vannak rakva, hol duplán, csipkés széllel készülnek és a mellények, zekék, bolerók meg spencerek hihetetlen formaváltozatait kívánják meg. A bécsi mondainszépség így éli át az emberiség legnagyobb, legvéresebb eseményeit és a női szabók meg divatművészek soha olyan lázas sietséggel nem „tömörültek“ mint az idén, amikor Modeschau, Modellgesellschaft s egyéb egyesületek jelszavával viszik piacra árúikat. E téren alig múlik el nap, hogy egy-egy új tervező-genie ne tűnne fel a Wiener Werkstätte régi neves rajzolói: Wimmer, Löw és Likasz mellett. Hamarjában csak a Flöge nővérek, Peche, Snischek, Erika D'Albert nevei jutnak eszünkbe, de mire a nagy vérvihar elül Európában, ki tudja hány tucat új nevet kell majd felírni a bécsi divatharc annaleiseibe. És ha ágyúk lángjaiból félénken, bátortalanul új életre támad az emberi civilizáció, a bécsi községtanács még mindig mély és maradandó szimbolumokon fog töprengeni, de Európa előszobájában már ott fog állni, kezében a centiméterrel, a sikkes bécsi szabóipar.

IFJ. GONDA BÉLA: MAGYAR HADI-JELVÉNYEK ÉS ÉRMEK

háború sokkal fokozottabban — mint eddig — ráterelte közönségünk figyelmét a magyar iparművészet alkotásaira. — A külföldi behozatal, mely évente mintegy 70 millió korona értékű iparművészeti cikkel árasztotta

el Magyarországot, jelentékeny mértékben csökkent, illetőleg korlátozódott, minek folytán iparművészeti szakköreink — nagyon helyesen — minden kínálkozó alkalmat megragadtak, hogy a magyar közönséget iparművészeti alkotótehetségeink kiváló munkaképességéről újabban is meggyőzzék. Közönségünk mindinkább ráeszmél arra, hogy a magyar kezekből kikerült művészi formájú, becsületes megmunkálású és rendeltetésüknek megfelelő cikkeknek minél szélesebb körben való forgalomba hozatala nemcsak kulturális és etikai, hanem egyszersmind közgazdasági jelentőségű is. A közgazdasági jelentőségnek a helyes és idejekorán való felismerése van olyan fontosságú, mint a művészi formák helyes megértése, mert az iparművészet fejlődésének az alapja nem az,

mint a grand arté, tudniillik, hogy minél több és minél kiválóbb alkotó lángész szülessen, hanem az, hogy a tehetségek munkája minél szélesebb körben, a mindennapi használati cikkek terén találjon mindinkább több és több érvényesülést — és megértést. A festészet, szobrászat többé-kevésbé élénkebb körvonalakkal határolt terület, s alkotásainak kiválósága csak ezeken a megadott határokon belül juthat szerephez.

Az iparművészet működési köre azonban határtalan: éppúgy érvényesülhet egy nagy szőnyeg, mint egy apró kis ruhagomb megtervezésében s ezenfelül minden anyag rendelkezésére áll. A sokoldalúságnak ez a végtelensége adja meg a lehetőséget arra, hogy az iparművész szellemet, ötletet és ideát termelve, majd művészi formába öntve, tudja mindezt egyeztetni, összhangba hozni a mindennapi környezetünket betöltő használati tárgyak rendeltetésével.

Az iparművésznak az az éltető eleme, ha művészetével a tömeget szolgálja. Ugyanígy vagyunk az aktualitások terén is. Az aktualitásból — mint frissen felbuzgó s mindenki által örömmel igénybevetett forrásból merítve — fokozottabb mértékben nyer működési teret

az iparművészet, határtalanabb mennyiségben termelhet eszméket, ötleteket s mindezeket felül egyszerre, rohamosan megnagyobbodó körben találhat rokonszenvre, megértésre.

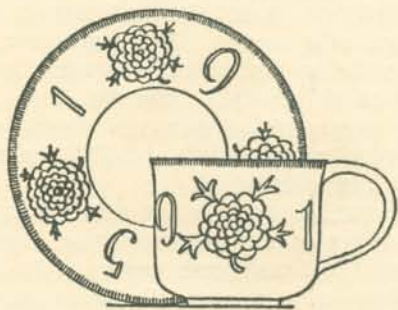
Az okosan gondolkozó, alkotótehetséggel és energiával dolgozó iparművésznek tehát a legalkalmasabb és legtermékenyebb munkatalaja az aktualitás. Tehetsége a legnagyobb-szabású vonalakban bontakozhatik ki, jó ötleteinek, eszméinek népszerűsége már az első pillanatokban is biztosítva van. A kultúrát szinte észrevétlenül lophatja be millióknak a lelkébe, az aktualitás mindig mohón kapott és szívösen üdvözölt köntösében. Ízlést és művészetet terjeszhet olyanok körében is, akiknek figyelmét, ha semmi más nem is, de a mindennapi gond a kultúrához férködni nem engedte. De terjeszt mást is, a jó munka megbecsülését. Vagyis, az aktualitást jól kihasználó, magas színvonalú iparművész az etika szolgálatában is áll, éppúgy gazdagítja az emberi lelkeket, mint ahogy munkájának forgalombahozatalával jelentékeny szolgálatot tesz a gazdasági életnek.

Mindezeket igen okosan és helyesen ismerte fel a kellő pillanatban Zutt Richárd, az iparművészeti iskola ötvös-tanára, akinek hadiérmeit, jelvényeit és egyéb újabb háborús munkáit mutatjuk be az olvasónak. Zutt tanár már a háború első hónapjaiban megütközéssel tapasztalta, hogy mindazok a háborús ízléstelenségek, melyeket az előállító Németország művészeti szakkörei is a német kultúra szégyenének nyilvánítottak, mennyire rohamosan kezdtek Magyarországon elterjedni. Felhasználva már most a közönségnek a háborús és a hadijótékonsági jelvények iránt nyilvánuló mohó érdeklődését, tanítványaival a rendelkezésére álló műhelyben nekilátott, hogy kiszorítsa a selejtes importcikkeket. Egymásután kerülnek ki a keze alól: az Augusztá-gyűrű, a Hadsegélyző-érem, a Pénzintézetek hadikórházának érme, a Kéve-érem, majd a Vörös kereszt-Egylet és sok más hadikórház jelvé-

nyei. A hadiérmekből és jelvényekből eddig mintegy 25.000 darabot adtak el a különféle jótékonsági egyesületek összesen 265.000 korona értékben, amely összegből anyagra és munkadíjra a művész 65.000 koronát fizetett ki, a többi 200.000 korona a jótékony célnak jutott. Nem tekintve ezúttal a gazdasági eredményt — amely ugyebár szintén nem csekély? —, a 25.000 érem erkölcsi hatása a legnevezetesebb, mert az érme ugyanennyi kézbe kerülve, figyelemzeteinek arra, milyen nemes művészetet tud jó anyagból és becsületos megmunkálással a magyar ötvösmesterség produkálni.

De természetesen Zuttnál is, mint minden tudatos energiájú alkotó művésznél: egyik eszme követi a másikat. Még érmeinek az előállítása közben mintázza meg a dicsőségteljes magyar huszárt, az annyira félelmetes „vörös ördögöt”. S a „vörös ördög” rákerül éppúgy az érmekekre, mint a nemesen egyszerű vonalozású vázákra, dobozokra, gyülmölcstartókra, sőt szenteltvíztartókra is. Ámde Zutt figyelme a mindennapi használati tárgyakra is kiterjed. Kézelőgombok, nyakkendőitűk, nőiblúz- és ruhagombok kerülnek ki a keze alól, telítve nemes művészettel, plasztikai formákkal és mégis szorosan számolva a célszerű rendeltetéssel. S a kis hadigomboktól már csak egy lépés a szintén kisméretű, de azért mégis sokat kifejező másik éremhez: a váltópénzhez.

Az egyik illusztráción egy gombfejet és egy tízfilléres váltópénzt láthatunk szemben egymással. Mind a kettőn középlött a magyar korona, alatta az évszám, körül pedig a felirat. A különbség azonban mégis nagyon szembeűnő. A körmőcbányai pénzverde konvencionális rajzolásának keze alól kikerült tízfilléres minden részlete s egész együttes hatása sivár, szegényes, művészietlen, az egész lélektelen üres ábra. Zutt gombján azonban mindjárt észrevesszük a művészetet, a mesterségbeli áhítatot, azt a lelket, mely életet akar önteni minden betűbe, a számokba. Ihletet tud belevinni a magyar nemzet legszentebb szimbolumának: a magyar királyi koronának a képébe és megilletődést tud belőlnünk kiváltani. De többet is beszél még ez a kis gomb. Elmondja a többi magyar pénznemek kiállításának, rajzának végtelen szegénységét, figyelmeztető, hogy mennyire fontos lett volna már régen művészekkel terveztetni a magyar pénzeket, mint ezt annak idején az Iparművészeti Társulat oly nyomatékosan kérte, úgy mint Franciaországban cselekszik, ahol a legelső művészeket hívják meg egy-egy ércpénzpályázatra. A váltópénz művészi kiállítása elsőrendű kulturális feladata az államnak; a milliók kezén forgó pénz éppúgy nevel, mint a szép lakás, a harmonikus környezet vagy az ízléses gyermekjáték. Hiszen voltak már Magyarországon

Dankó Ödön:
Csésze aljjal.

E. Dankó:
Entwurf für eine Tasse.

művészek által tervezett pénzek s e részben elég IV. Béla szükségpénzeire, II. Mátyás vagy Mária Terézia érmeire utalnunk.

Zutt gombjai, nyakkendőftű száz meg százezer példányban fognak forgalomba kerülni, s száz meg százezer magyar tanulhatja meg ezekből az apró kis műdarabokból, milyen más az igaz művészetnek a nyelve, a kifejezése, mint a lélek nélküli kontároké. Az aktualitás teszi most figyelmessé a közönséget arra, hogy a művészet a legjelentéktelenebbnek látszó kis térre szorítva, egyetlen mindennapi cikkbe sűrítve, mennyi mondanivalót rejt magában. Reméljük, hogy a beszédét meg is értik. S talán nemsokára észreveszik, hogy egy kézelőgombban, egy kis jelvényben, éremben, egy vázán, dobozon művészet, főkéletes, befejezett és tudatos művészet lehet.

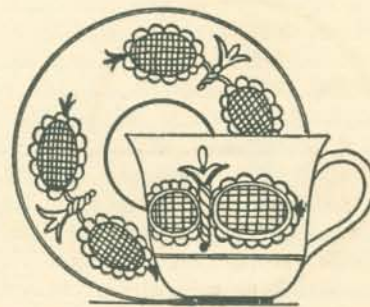
A magyar iparművészet megismeréséhez íme így ad szerencsés impulzusokat a világháború.

HÁBORÚS VILÁG

FÉMET A HADSEREGNEK. Abból a mozgalomból, mely a nélkülözhető rezes, bronzot a hadsereg céljaira siet áldozatkészen biztosítani, részt kér magának a Magyar Iparművészet is. Mint ahogy eddig sem maradtunk el egyetlen olyan alkalommal sem, mikor a nagy idők iránt való fogékonyságunkat bizonyíthattuk, úgy most sem akartunk hiányozni az adakozók sorából. A Magyar Iparművészet tulajdonában volt néhány ezer klisé, amelyek reánk nézve művészi értékkel többé nem bírnak, adományként átadtuk az e célra alakult bizottságnak. Ezzel kapcsolatban emlékeztünk meg arról a szép gondolatról, mellyel a M. Mérnök-és Építész-Egyesület fordult az Iparművészeti Társulathoz a „Fém a hadseregnek” mozgalom ötletéből. Ez egyesület vezetői arra kéri a minisztériumot, hogy a beérkező egyházi fémtárgyak közül műbeccsel bírókat avatott szakértőkkel válogatassa ki az adományok halmazából s gondoskodják arról, hogy az antikvitás és a művészet jogán figyelemreméltó fémadományok megmentetvén a beolvasztástól a Nemzeti, illetőleg az Iparművészeti Múzeum részére biztosítsanak. Mondanunk sem kell, hogy Társulatunk örömet támogatta az okos és időszerű eszme megvalósításában a kezdeményező egyesületet.

ÍZLÉSNEVELÉS A HÁBORÚ UTÁN. A nagy tisztítótűz, melyben ma a világ ég, sok erkölcsi és esztétikai megállapítás újraértékelését fogja kívánni a háború után. Nem kétséges, hogy a tömegek nevelése elsősorban kerül revízió alá. És hogy e nevelésben az

ízlés nem lehet utolsórendű kíváncsi, annak gondolatát éppen a háborús tapasztalatok szilárdították meg az emberben. A katonák, akik a harctérről kerülnek vissza, bizonyára nemcsak tisztultabb világnézetet és magas erkölcsi értékeket hoznak magukkal, hanem a szemléletnek nagyobb szuverénitását is, bizonyos fölényt a mi emberi dolgainkban, mely megvillan olykor a tekintetükben is. Ám az itthonmaradottak nem mindig ily magasrendűek ítéleteikben és elég azokra a bűnökre utalnunk, melyeket a lelkesedés és kegyelet posztócsalói követnek el. Elég a háborús jelvények ordító banalitásait, az érempitykék ama sokféle változatait emlékünkből idézni, melyek kirakatainkat díszítik. Elég a hős emlékére szánt gipszreliefe gondolni, melybe be van illesztve az arcképe és az egész gyöngyházzsínű festékekkel van bekelve. Elég az utca divatos nótáira utalni, melyek hervadt melódiai krajcáros aszfaltszővegektől frissülnek fel. És mindenekfelett ama szokásokra, divatszertelenségekre, élethabzsoló nekirugaszkodásokra gondoljunk, melyek azt mutatják, hogy e nagy idők mély emberi tragikumát milyen nehéz a maga értéke szerint felmérni. Egyszóval éppen elég ok van a háború utánra ízlésesebb nemzedéket kívánni e mainál és óhajtani, hogy a szépnek, a nemesnek, az igazán tartalmas művészetnek kultusza elkövetkezzen. Ezért csak örülni lehet minden gondolatnak, mely akár közvetlen nevelésen, akár az iparművészet sugalló hatásán keresztül igyekszik a lélekhez férközni. Az Iparművészek Testülete aranyérmének, melyet évenként a legszebb lakásberendezés megrendelőjének szánt, Faragó Ödön ez okos eszméjének is ilyen ízlésnevelő hatása kell hogy támadjon. A lakásnak Janusarca van s amikor az ízléses, a megrendelő ábrázata csakolyan derűvel mosolyog ki a bútorok vonalaiból, mint a tervező profilja. Az aranyérem ízlésnevelő hatását senki sem vitathatja, aki tudja, hogy például ennek az aranyéremnek elsőszülött bátyja: a Virágos

Dankó Ödön:
Csészé aljjal.

E. Dankó:
Entwurf für eine Tasse.